

کنترل بانک های خازنی پست های فوق توزیع با استفاده از قابلیت های سیستم DCS^۱

فهیمه طاهریان^۱، رضا همدانی^۲، یاسر محمودیان^۳

^۱ مدیردفتر فنی انتقال، شرکت برق منطقه ای سمنان، سمنان، ftaherian1395@gmail.com

^۲ کارشناس مسئول رلیاژ دفتر فنی انتقال، شرکت برق منطقه ای سمنان، سمنان، reza_hamedani@semrec.co.ir

^۳ کارشناس رلیاژ دفتر فنی انتقال، شرکت برق منطقه ای سمنان، سمنان، power.electric@gmail.com

چکیده

با جبران توان راکتیو در محل مصرف، می توان مقدار توان راکتیو عبوری از شبکه را کاهش داده و به بهبود ولتاژ و کاهش تلفات شبکه دست یافت. بانک های خازنی به منظور جبران سازی توان راکتیو و اصلاح ضریب توان در شبکه نصب می گردند. جهت نصب خازنهای ثابت بر روی فیدرها باید کمترین مقدار بار در ساعت کم باری در نظر گرفته شود و یا اینکه با استفاده از خازن های سوئیچ شونده خازن گذاری صورت پذیرد. سیستم کنترل خازنی ، توان راکتیو را با پله های کوچک کنترل می کند، به نحوی که راندمان کل سیستم بالا می رود. پست های احداث شده در سالیان اخیر عموماً اتوماسیون و به اصطلاح، پست از نوع DCS است و جهت کنترل بانک های خازنی از رله های VCR^۴ استفاده می شود. در این مقاله پیشنهاد شده است رله VCR و تابلو و مدارات مرتبط با آن در پست های DCS، حذف گردد و در مقابل از قابلیت پردازشی و نرم افزاری سیستم اتوماسیون در نرم افزار پست های DCS جهت کنترل بهتر و موثر تر با نک های خازنی استفاده شود.

کلمات کلیدی

بانک خازنی، پست فوق توزیع، سیستم DCS، کنترل خودکار، ضریب توان، رله های VCR، توان راکتیو

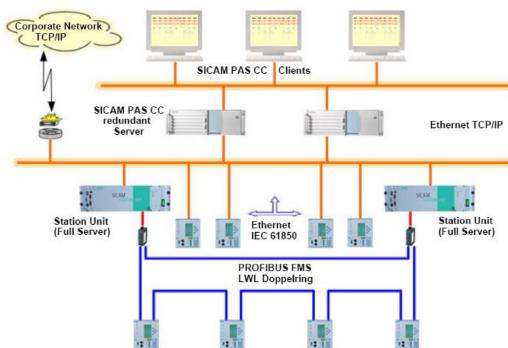
می‌باید که این خود سبب کاهش تلفات انرژی و کاهش افت ولتاژ در شبکه می‌گردد. همچنین با کم شدن جریان خطوط ، سطح مقطع کابلها و جریان نامی کلید ها کاهش می‌باید که این موارد باعث صرفه جویی اقتصادی و کم شدن هزینه ها می‌گردد. استفاده از تجهیزات جبران ساز توان راکتیو نقش مهمی در حفظ ولتاژ در محدوده مجاز دارد. [۱] در این مسئله اقتصادی باید هزینه های مربوط به خرید و نصب خازن و تجهیزات مربوط به آن از جمله های تابلو های کنترل و حفاظت و همچنین تعمیرات و نگهداری آنان را باید در نظر گرفت. به عبارت دیگر در مقابل صرفه جویی اقتصادی ناشی از استفاده از خازن در شبکه باید در هزینه های مربوط به خرید و نصب خازن و تجهیزات جانبی آن را لحاظ کرد. لذا مسئله خازن گذاری بهینه، عبارت است از کنترل خازن ها جهت ماکریزم کردن منافع ناشی از نصب خازن ها در مقابل هزینه آن ها.

۱- مقدمه

کنترل توان راکتیو عنوان یک عامل حائز اهمیت در طراحی و بهره‌برداری سیستم‌های قدرت الکتریکی جریان متناوب از دیرباز مورد توجه بوده است. از سوی دیگر پایین بودن ضریب توان هزینه های تولید، انتقال و توزیع و نیز نگهداری تجهیزات در شبکه را افزایش می دهد. در حال حاضر در پست های فوق توزیع از بانک های خازنی برای بهبود ضریب توان و بهبود ولتاژ استفاده می شود. زیرا توان راکتیو مورد نیاز بارهای الکتریکی (که عمدتاً بارهای القایی هستند) توسط خازن های نصب شده تأمین می گردد و در نتیجه توان راکتیو کمتری از خطوط عبور می کند. لذا با استفاده از خازن، کل جریان عبوری از خطوط کاهش

داده‌های دیجیتال و ظایف اصلی: ۱- مانیتورینگ ۲- کنترل و اتوماسیون و ۳- ذخیره سازی و آنالیز داده‌ها را ارائه دهند. پروتکل استاندارد توسعه یافته به این منظور IEC61850 می‌باشد که امروزه غالباً IED‌های ساخته شده جهت امکان بکارگیری در پست‌های DCS از آن برخوردارند.^[4]

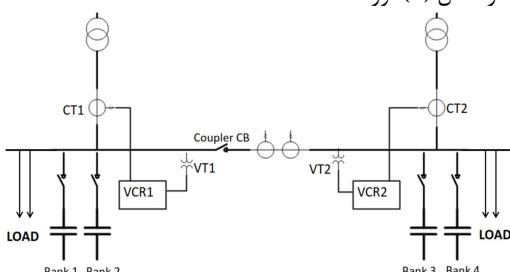
در شکل (۱) یک نمونه از پیکربندی یک پست DCS آورده شده است:

شکل (۱) : پیکربندی نمونه پست

۲-۲-۲ معرفی VCR

ورود و خروج پله‌های بانک‌های خازنی می‌تواند بصورت دستی و اتوماتیک انجام گیرد. در روش دستی ورود و خروج پله‌های بانک‌های خازنی توسط فرمان دستی اپراتور به^۴ CB و^۵ LBS های بانک‌های خازنی انجام می‌پذیرد و در روش اتوماتیک از رله‌های VCR استفاده می‌شود. بدین ترتیب به ازای هر بسیار LV مجهز به بانک‌های خازنی، یک رله VCR استفاده خواهد شد. با اعمال جریان فیدر ورودی بسیار و لتاژ بسیار به رله VCR، این رله ضریب توان و توان راکتیو شارژ شده به بسیار را محاسبه کرده و در صورت نیاز فرمان وصل و قطع به CB و LBS های فیدرها خازنی را ارسال می‌کند.^[5] یک نمونه از نحوه اتصال رله VCR در شکل (۲) آورده شده است.

شکل (۲) : مدارات اتصال رله

خازنها نصب شده در شبکه معمولاً به صورت پله‌های ۲/۴ مکاواری و با کلید نصب می‌گردد و بایستی بگونه‌ای باشد که در کم باری امکان خارج از مدار شدن آن‌ها وجود داشته باشد.

در این مقاله روش پیشنهادی برای کنترل پله‌های بانک‌های خازنی با استفاده از قابلیت‌های سیستم اتوماسیون پست‌های DCS، در مقابل روش‌های متداول استفاده شده در حال حاضر، ارائه شده است.

۲- چالش‌های کنترل بهینه بانک‌های خازنی

هدف از کنترل بهینه توان راکتیو، تامین منبع راکتیو کافی در سیستم قدرت است به نحوی که میزان تلفات و انحراف ولتاژ کمینه شود. به بیان دیگر بدلیل تغییرات میزان انرژی مصرفی بار در طول زمان، لازم است تا میزان توان راکتیو تزریق شده بوسیله خازن به شبکه نیز تغییر نماید.^[2]

هنگام استفاده از بانک‌های خازنی، در اکثر موارد، عمل کنترل با استفاده از کلیدهایی صورت می‌گیرد که بصورت دستی و با لحاظ کردن شرایط فعلی، خازنها را وارد یا از مدار خارج می‌کنند. چنین کنترلی، مؤثر و کارا نیست، زیرا در شرایط بارکم، معمولاً شبکه دچار اضافه توان راکتیو می‌شود. اگرچه بانک‌های خازنی، تک تک و کوچک هستند اما اثر مجموع آنها بر سیستم قابل ملاحظه است. در پست‌های احداث شده در سالیان اخیر معمولاً سیستم کنترل پست از نوع DCS است و جهت کنترل بانک‌های خازنی از رله‌های VCR استفاده می‌شود. در این مقاله پیشنهاد شده است رله‌های VCR و مدارات و تابلو مرتبط با آن برای بانک‌های VCR خارجی حذف گردد. علت این پیشنهاد هزینه بالای تامین رله‌های VCR، تابلو و مدارات مربوطه و پیچیدگی زیاد مدارات VCR و کارا نبودن این کنترل در صورت وجود تعداد محدود پله بانک خازنی و بزرگ بودن ظرفیت هر پله می‌باشد.^[3] در مقابل از ظرفیت پردازشی سیستم اتوماسیون در نرم افزار پست‌های DCS جهت کنترل بهتر و موثرتر با نک های خازنی استفاده می‌شود. در ادامه ضمن معرفی سیستم اتوماسیون پست‌های DCS و طرح‌های متداول و اشکالات موجود در مدارات VCR، به تشریح روش پیشنهادی و مزایای آن پرداخته شده است.

۲-۱-۲ معرفی سیستم اتوماسیون پست‌های فشار قوی (DCS)

بطور کلی سیستم اتوماسیون پست که با نام DCS مرسوم می‌باشد مجموعه‌ای از IED‌ها (رله‌ها، بی‌کنترل‌ها، میترها و...) می‌باشد که با استفاده از میکرопروسسورها و پورت‌های ارتباطی تحت یک توپولوژی مشخص شبکه و با پروتکل ارتباطی استاندارد قادرند با ارسال و دریافت

بانکهای خازنی هر دو باسیار توسط VCR1 (VCR2) انجام می‌شود. در شرایطی که این سلکتور سوئیچ بر روی Individual باشد هر VCR بانک‌های خازنی باسیار خود را کنترل می‌کند. بدیهی است در چنین شرایطی جریان هر VCR می‌باشد فقط جریان ورودی باسیار خود باشد بنابراین در این طرح زمانیکه سلکتور سوئیچ بر روی VCR1 و یا VCR2 قرار می‌گیرد مجموع جریانهای ورودی باسیارها به VCR ها وارد می‌گردد و زمانیکه سلکتور سوئیچ بر روی VCR باشد که این امر مستلزم اجرای مدارات Current Selection با استفاده از وضعیت‌های N.O^۷ و N.C^۸ فیدرهای ترانس و باسکوپلر می‌باشد.

در این طرح لازم است هر VCR امکان فرمان باز و بستن کلید تمامی بانک‌های خازنی هر دو باسیار را داشته باشد. لذا برای این منظور لازم است تعداد کنتاکت‌های خروجی هر VCR حداقل برابر با مجموع تعداد پله‌های خازنی هر دو باسیار باشد. از معایب این طرح می‌توان به پیچیدگی زیاد مدارات اشاره کرد و همچنین قرار گرفتن کنتاکت‌های وضعیت در مسیر ثانویه ترانس‌های جریان می‌تواند موجب مدار باز شدن مسیر جریانی و آسیب به ترانس جریان گردد.

۴-۲ روش پیشنهادی کنترل بانک‌های خازنی در پست‌های DCS

در روش پیشنهادی این مقاله که برای پست‌های DCS ارائه شده است، کلیه رله‌های VCR، تابلوی مربوطه و مدارات کنترلی آن حذف و از قابلیت پردازشی و برنامه نویسی سیستم DCS جهت کنترل بانک‌های خازنی استفاده خواهد شد که در ادامه به توضیح آن می‌پردازیم: شما کلی طرح در شکل (۳) نمایش داده شده است که شامل ورودی اطلاعات، پردازش اطلاعات و خروجی می‌باشد.

شکل (۳) : کنترل بانک خازنی توسط سیستم DCS

ورودی اطلاعات:

- MVAR : از روی اطلاعات میترهای نصب شده هر یک از فیدر ترانسها مقدار Mvar بوسیله پروتکل Modbus خوانده می‌شود.

۲-۳-۲ طرح‌های متداول جهت استفاده از VCR

روش‌های مختلفی برای کنترل بانک‌های خازنی مورد استفاده قرار می‌گیرد که در ادامه به چند طرح متداول پرداخته شده است:

۱- در پست‌هایی با یک باسیار LV و یا پست‌هایی با دو باسیار LV که بصورت دائم کلید باسکوپلر باز است و ترانسها بصورت Individual بهره برداری می‌شوند. در این طرح جریان ورودی VCR جریان فیدر ورودی باسیار مربوطه خواهد بود. هر VCR بصورت مستقل کنترل بانک خازنی متصل به باسیار خود را برعهده دارد و منطق خاصی برای VCR ها در این پست‌ها لازم نمی‌باشد.

۲- روش دیگری که در پست‌هایی با دو باسیار LV و باسکوپلر بسته استفاده می‌شود به این صورت است که جریان ورودی از جمع جبری جریان فیدر ورودی باسیار مربوطه و کوپلر حاصل خواهد شد بطوریکه جریان ورودی هر VCR برابر با جریان بارهای خروجی باسیار خود خواهد بود و باز باسیار دیگر، در دیده نخواهد شد. متعاقباً هر VCR با توجه به توان راکتیو مورد نیاز باسیار خود، پله‌های خازنی همان باسیار را وارد و خارج خواهد کرد و قابلیت کنترل توان راکتیو و پله‌های خازنی باسیار دیگر را نخواهد داشت. عبارت دیگر هر VCR بصورت مستقل از VCR دیگر کار خواهد کرد. از مزایای این طرح می‌توان به پیاده‌سازی آسان و بدون منطق خاص اشاره کرد. همچنین با باز شدن باسکوپلر مشکلی بوجود نخواهد آمد و همانند روش قبلی اشاره شده هر VCR مستقل توان راکتیو باسیار خود را کنترل می‌نماید. ضمناً در این طرح با باز شدن فیدر ورودی یکی از باسیارها، جریان ورودی VCR مربوطه برابر با جریان کوپلر بوده و این VCR کمکان امکان وارد و خارج کردن پله‌های خازنی همان باسیار را خواهد داشت.

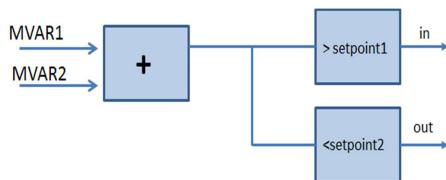
از معایب این طرح می‌توان به مورد زیر اشاره کرد: با فرض اینکه توان راکتیو بار خروجی هر کدام از باسیارها مساوی Q باشد و هر پله خازنی Q وار باشد، و در صورتی که $Q < 2q$ باشد، هیچ پله خازنی وارد شبکه نمی‌شود. در این شرایط مجموع توان راکتیو هر ۲ باسیار مساوی $2q < Q$ باشد با فرض بسته بودن کلید کوپلر لازم است یک پله خازنی وارد شبکه شود با این وجود در این طرح VCR ها قادر نمی‌باشند که در این شرایط خازنی را وارد شبکه کنند زیرا هر VCR تنها از روی توان راکتیو مورد نیاز خود باسیار تصمیم گیری می‌کند.

۳- در طرح دیگر، جریان ورودی به هر VCR از مجموع جریان ورودی باسیارها تامین می‌شود. در این طرح از یک سلکتور سوئیچ VCR1/Individual/VCR2 استفاده می‌شود. در شرایطی که این سلکتور سوئیچ در وضعیت1 (VCR1) باشد، کنترل تمامی

های بانک خازنی به بخش خروجی صادر می‌گردد و با در نظر گرفتن شرایطی (در بخش خروجی توضیح داده خواهد شد) پله های بانک خازنی را در مدار می‌آورد. اگر مقدار هریک از پله های خازنی را در مدار می‌آورد، مقدار Set point1 را عددی بین 0.65Q و 0.65Q+ در نظر می‌گیریم.

$0.65Q < \text{set point } 1 < Q$

همچنین در شرایطی که توان راکتیو منفی است یعنی جهت توان از بار به شبکه است، در صورتیکه مقدار توان راکتیو کوچکتر از Set point2 گردد، فرمان از مدار خارج شدن پله های بانک های خازنی به بخش خروجی ارسال می‌گردد. پیشنهاد می‌گردد Set point2 برابر با $Q/2$ - در نظر گرفته شود. لاجیک پردازش اطلاعات مربوط به این حالت در شکل (۴) آورده شده است.

شکل (۴) : لاجیک پردازش اطلاعات مربوط به حالت Parallel

۲. حالت Independent :

در این حالت، ۲ بلوگ جداگانه مربوط به هر باسپار در نظر گرفته می‌شود. الگوریتم کلی هر بلوک مشابه با حالت قبل است با این تفاوت که:

- الف- ورودی MVAR هر بلوک، توان راکتیو فیدر ترانس مربوط به همان باسپار خواهد بود.

- ب- این حالت با باز شدن باسکوپلر فعال و با بسته شدن آن غیر فعال می‌گردد.

خروجی:

پس از پردازش اطلاعات و تصمیم گیری برای ورود یا خروج بانکهای خازنی، حالا نوبت به فرمان ورود یا خروج بانک های خازنی می‌رسد، در حالتی که چندین بانک خازنی داشته باشیم، فرمان قطع و وصل به صورت انتخابی است که از فرایش بانکهای خازنی جلوگیری شود. لازم به ذکر است اگر بر روی فیدر خازنی، آلارمهای اشاره شده در بخش آلارمهای غعال باشد، آن فیدر از مجموعه فیدرهای قابل انتخاب خارج می‌گردد. در حالت ورود بانک، بین ورود متولی دو بانک، زمان تاخیر مناسب در حدود ۶۰ ثانیه فاصله زمانی لحاظ می‌شود. در خروج بانک خازنی، هر تعداد بانک پی در پی می‌تواند خارج شود. پس از خروج هر بانک برای

۲- وضعیت‌ها : تعدادی از وضعیت‌های مورد نیاز از جمله وضعیت باز و بسته بودن بس کوپلر می‌باشد. که بوسیله رله^۴ BCU و از طریق پروتکل IEC61850 به سیستم DCS ارسال می‌گردد.

۳-آلارم‌ها : در صورت دریافت آلام قطع ارتباط هر یک از میثراهای اشاره شده با DCS، عملیات کنترل خازنها تا زمان برطرف شدن مشکل، متوقف می‌شود همچنین با رخداد آلامهای ذیل ، سیستم فرمان قطع و وصل به فیدر خازنی مربوطه را نمی‌دهد.

- CAPACITOR FENCE DOOR OPEN ○
- TCS^۵ RELAY OPERATED ○
- PROTECTION RELAY FAULTY ○
- CB MECHANISM FAIL ○
- LOCKOUT OPERATED ○

۴- وضعیت AUTO/MANUAL : که بوسیله یک سلکتور سوئیچ روی تابلوی کنترل بانک خازنی تغییر می‌کند. در این صورت اگر وضعیت روی AUTO باشد کنترل وضعیت در مدار بودن پله های بانک های خازنی توسط سیستم طراحی شده بر روی سرور سیستم DCS طبق طرح پیشنهادی انجام می‌گیرد و فرمان وصل و قطع به CB و LBS های فیدرهای خازنی بصورت اتوماتیک ارسال می‌گردد.

اما اگر سلکتور بروی وضعیت MANUAL باشد، فقط بهره‌بردار داخل پست می‌تواند به صورت دستی فرمان قطع و وصل فیدرهای خازنی را صادر کند. البته در این حالت نیز در صورت تمایل بهره‌بردار، سیستم طراحی شده در DCS می‌تواند هشداری بصورت نمایش متن بر روی SLD^۶ در HMI^۷ و یا سایر روشها جهت آگاه نمودن بهره‌بردار نسبت به تغییر شرایط بهره‌برداری از بانک های خازنی، صادر نماید.

پردازش اطلاعات:

در این سیستم دو الگوریتم طراحی می‌شود:

- در حالت Parallel

در حالت Independent :

اگر بس کوپلر بسته باشد حالت Parallel و اگر باز باشد حالت Independent جهت کنترل بانک های خازنی استفاده می‌شود.

- در حالت Parallel

در این حالت که با بسته بودن وضعیت باسکوپلر فعال و با باز شدن آن غیر فعال می‌گردد، مجموع توان راکتیو (MVAR) فیدرهای ترانس بصورت نرم افزاری محاسبه می‌گردد. در حالیکه جهت این توان راکتیو از شبکه به بار باشد بصورت قراردادی مشیت تعریف می‌گردد و در این حالت اگر مقدار توان راکتیو از Set point1 بیشتر باشد، فرمان در مدار آمدن پله

قرار گرفت. تصویری از فرآیند انجام کار در شکل (۵) نشان داده شده است.

شکل (۵) : شبیه سازی طرح پیشنهادی در آزمایشگاه

۴- نتیجه گیری

همانطور که در روش های متداول کنترل بانک های خازنی اشاره شد، استفاده از رله های VCR مشکلاتی را به مرأه دارد. این موضوع و پیچیدگی های اجرایی مدارات آن موجب شده عملاً این رله ها در برخی از پست های فوق توزیع از مدار خارج گردیده است. لذا در این مقاله طرح پیشنهادی کنترل بانک های خازنی با استفاده از قابلیت پردازش سیستم اتوماسیون پست های DCS ارائه شده است. اساس کار این طرح، اضافه و کم کردن بانک های خازنی پست های فوق توزیع در موقع مورد نیاز است. این کار برای کنترل هر چه بeter و مناسب تر توان راکتیو و ضربی توان ضروری می باشد. در اجرای الگوریتمهای پردازش و تصمیم گیری سعی شده است تا مسائل فنی و عملی مورد نیاز کاملاً رعایت شود. که از جمله می توان به موارد زیر اشاره کرد :

- تعادل بار و شبکه
- حداقل استهلاک بانک های خازنی
- در نظر گرفتن محدودیت های زمانی شارژ و دشارژ خازنها
- هزینه ای به مراتب کمتر از راه حل های دیگر
- امکان تنظیم و کنترل در محدوده وسیعی از بارهای فصلی به شکل بهتری فراهم می شود.

مراجع

- [1] ANSI/IEEE C37.99-2000. IEEE Guide for the protection of shunt capacitor banks, 2000.
- [2] R. Natarajan, "Power system capacitors", CRC Press Taylor & Francis Group, vol. 22, no. 4, 2006.
- [3] M. A. Brown and S. Zhou, "Electrical Transmission System and Smart Grids", Springer Science & Business Media, 2013.

ورود همان بانک، برای مسئله شارژ خازن ها فاصله زمانی مناسب حدود ۳۰۰ ثانیه لحاظ می شود.

در صورت قطع شدن ارتباط سیستم DCS با پاورمیتر های مورد نظر و یا خراب شدن پاورمیتر مورد نظر، عملیات کنترل اتوماتیک متوقف و یک آلام در سیستم صادر می شود که باعث می شود اپراتور داخل پست مطلع شده و موضوع را به گروه تعییرات خبر دهد.

۲-۵- مزایای استفاده از طرح پیشنهادی جهت کنترل بانک های خازنی

از جمله مزایای استفاده از قابلیت پیشنهادی جهت کنترل بانکهای خازنی در پست های فوق توزیع عبارتند از:

- صرفه جویی قابل توجه در هزینه ها با توجه به حذف رله های VCR، تابلو و مدارات مربوطه
- توانایی گسترش به هر تعداد فیدر و به هر تعداد بانک خازنی
- توانایی گسترش به اندازه گیری و پردازش و تصمیم گیری به هر ورودی دلخواه (MVAr PF^{۱۳} یا
- کم شدن هزینه های تعییرات و نگهداری به دلیل استفاده از یک کنترل کننده
- مطمئن و قابل اعتماد در شرایط کاملاً سخت و محیطهای صنعت
- ایمن در برابر اغتشاشات محیطی
- قابلیت انتخاب بانک خازنی بر اساس مدت زمان کارکرد و فاصله زمانی لازم با آخرين کارکرد بانک

۳- شبیه سازی آزمایشگاهی طرح پیشنهادی

طرح پیشنهادی مذکور در آزمایشگاه DCS شرکت برق منطقه ای سمنان بر روی سیستم DCS زیمنس با مشخصات ذیل شبیه سازی و اجرا گردیده است.

سرور: نرم افزار SICAM PAS v6.0

سیستم HMI : نرم افزار WinCC v7.0 +SICAM PAS CC v6.03 نرم افزار سرور پیاده سازی الگوریتم پیشنهادی در بخش CFC نرم افزار سرور پیاده سازی وجهت شبیه سازی توان راکتیو مصرفی، به یک میتر EMA 90 متصل شده به سیستم DCS آزمایشگاه، توسط دستگاه تست و بکو، ولتاژ و جریان متناسب تزریق گردید و عملکرد الگوریتم پیشنهادی در حالت های مختلف تست و فرمانهای ورود و خروج پله های بانکهای خازنی مورد تایید

[۴] صادق پور، حسن، "اتوماسیون شبکه های انتقال قدرت و چالش

های پیش رو"، بیست و هشتمین کنفرانس بین المللی برق، ۱۳۹۴.

[۵] Capacitor Controller for power factor correction, NOVAR300 Operation & Maintenance Manual.

زیرنویس‌ها

Distributed Control System	'
VAR Control Relay	'
Intelligent Electronic Device	'
Circuit Breaker	'
Load Break Switch	'
Low Voltage	'
Normally Open	'
Normally Close	'
Bay Control Unit	'
Trip Circuit Supervision	"
Single Line Diagram	"
Human Machine Interface	"
Power Factor	"